

Dél-Afrikába kivándorolt francia hugenották nevének sorsát kíséri figyelemmel (157–78). – **Másutt élő nevek és általános kérdések.** – A. BENDLER és F. IODICE az írói névadás közvetlen vizsgálatát tűzve ki célul interjút készít Luigi Malerba olasz íróval (179–84). V. COJOCARU a helynevek keletkezésének és alakulásmódjának kérdéseit elemzi moldvai és bukovinai példák alapján (185–97). W. HAUBRICHS késő ókori és kora középkori gyűű-feliratokkal foglalkozik, kiemelve a név és az írás szimbolikus funkcióit (199–220). Zürich nevéhez kínál új etimológiát W. MÜLLER (221–2); ezt vitatja A. KRISTOL (223–7). H. J. WOLF a **palatiolum* típusú, latin kicsinyítő képzős alakulatok nyomait kutatja a helynevekben (229–43).

Bibliográfia. – G. GAUDEFROY toponímiai munkáinak jegyzéke F. de BEAUREPAIRE-től (245–8).

Recenziók. – 14 műről kapunk tájékoztatást; közülük egy angol, egy német, egy pedig katalán nyelven íródott (249–70). Az ismertetés nyelve egy esetben a spanyol.

Olvasmányjegyzetek. – E rovatban (271–4) a magyar olvasóra igazi meglepetés vár. G. T. – abból kiindulva, hogy a RION 2006-os kötetében egy tanulmány a *Wojtyła* nevet elemezte – megfogalmazza azt az igényt, hogy a névtani folyóiratok a közéleti személyiségek nevével is foglalkozzanak. S mivel írása 2007 márciusában született, szívesen közölt volna cikket a két francia elnökjelölt nevééről. Megtudhattuk volna a szakemberektől – írja –, hogy a *Sárközy* név a latin *secretarius*-ból származik (274). Mit mondhatunk erre? Fel van adva a lecke a szakembereknek!

Folyóiratszemle. – 15 folyóiratról kapunk képet a tanulmányok tartalomjegyzéke alapján (275–80). Közöttük már jelen van a Névtani Értesítő 2006-os kötete is (280). A nagy kérdés az, hogy az egynyelvű magyar címeikkel mit tud kezdeni a francia olvasó. (Sajnos most annyi útjelző sincs, mint az előző számokban: „Budapest”). Az eredeti nyelv követésében a folyóirat saját eddigi gyakorlatához híven járt el, de esetünkben célszerű lett volna, ha az angol tartalomjegyzék is megjelenik.

Információk. – Jelzést kapunk két elektronikus névtani folyóiratról, valamint előzetes tájékoztatást a torontói kongresszusról (281–2).

Nekrológ. – Búcsú FRANÇOIS MAILLARD-tól (283).

KOROMPAY KLÁRA

A NOMINA CÍMŰ NÉVTANI FOLYÓIRAT ÉS A BRIT ÉS ÍR NÉVTUDOMÁNYI TÁRSASÁG

Nomina 30. Szerkesztő: CAROLE HOUGH

Society for Name Studies in Britain and Ireland, King's Lynn, Norfolk, 2007.

160 lap

1. A Nomina című brit és ír névtani folyóirat 1977 óta jelenik meg, évente egy alkalommal. A periodikát alapító Brit és Ír Névtudományi Tanács, a Council for Name Studies in Great Britain and Ireland elnevezésű társulás mintegy 30 évvel ezelőtt a Nagy-Britannia és Írország tulajdonneveivel foglalkozó tudósok összefogására jött létre.

A tanács tagjait meghívással toborozta, az 1980-as évek végére azonban egyre inkább nyilvánvaló lett, hogy egy nyíltkörű tudományos társaság eredményesebben működhetne. Így 1991 novemberében megalakult a Brit és Ír Névtudományi Társaság, a Society for Name Studies in Britain and Ireland (SNSBI) nevű szervezet, amely jogutódként átválta elődje periodikájának, a Nomina című névtudományi folyóiratnak a megjelentetését. A Brit és Ír Névtudományi Társaság szívesen lát tagjai között minden kutatót, aki a tulajdonnevek, kiváltképp a Brit-szigetek hely- és személynévei iránt érdeklődik. A Társaságnak jelenleg közel 200 tagja van, főként Angliából, Skóciából, Walesből, Észak-Írországból és Írországból, de vannak regisztrált társasági tagok Dániában, Franciaországban, Németországban, Norvégiában, Svédországban, az Egyesült Államokban és Japánban is. A tagok, ha kívánják, a társaság honlapján (www.snsbi.org.uk) beszámolhatnak jelenleg folyó kutatásaikról, információt adhatnak újabb publikációikról, feltűnethetik elérhetőségüket a hasonló témával foglalkozó kutatók számára. Ezzel a lehetőséggel pillanatnyilag 42 tag él.

A társaság minden év tavaszán, mindig eltérő helyszínen, 4-5 napos konferenciát szervez. A konferenciák programja a 2002-es évvel kezdődően a társaság honlapjáról elérhető. A tavaszi konferenciák többnyire nem kötött tematikájúak, az interneten közzétett előadócímek alapján azonban kirajzolódni látszik néhány, a rendezvényeken részt vevő előadók által különösen kedvelt kutatási terület: történelmi események, történelmi tények emlékéit őrző brit és ír helynevek; nyelvek és kultúrák érintkezésének helynévi bizonyítékai a régióban; a történelmi és szinkron helynevek lehetséges forrásai; az angol helynevek szóanyaga, grammatikai felépítése; egyes megyék, területek helynevei; brit és ír személynévek magyarázata; de ritkábban előkerülnek a mikrotoponimák, a hegynevek, a farmnevek, az utcanevek, a háznevek, a cégnevek és az írói névadás kérdései is. A társasághoz kötődő névkutatók tehát legfőképpen, ha nem is kizárólagosan, az észak-atlanti térség földrajzi neveinek vizsgálatával foglalkoznak.

A 2003-as évtől a társaság törekszik egynapos őszi, tematikus tudományos ülések szervezésére is. A megvalósult tanácskozások témája az elmúlt években: víznevek (2003); emlékülés Victor Watts tiszteletére (1938–2002; 1993-tól az „English Place-Name Survey” elnevezésű projekt vezetője, 1996-tól a Journal of the English Place-Name Society című névtani folyóirat szerkesztője, a 2004-ben megjelent „The Cambridge Dictionary of English Place-Names” című helynévszótár készítője) (2005); Északnyugat-Anglia helynevei: a régió toponimáinak avatott kutatója, Mary Higham emlékére 2007 februárjában rendezett egynapos tanácskozás folytatása (2007). Az őszi rendezvények részletes programja szintén megtalálható a honlapon. A társaság rendszeresen informálja tagjait a más intézmények által szervezett közelgő, elsősorban középkor-történelmi és helytörténelmi konferenciákról.

A társaság esszépályázata a kezdő névkutatókat támogatja: a társaság elnöke által kijelölt bizottság évente egy alkalommal 100 font jutalomban részesítheti annak a kb. 5000 szavas tanulmánynak a névtan terén eddig még nem publikáló szerzőjét, aki dolgozatában Anglia, Írország, Skócia, Wales, a Man-sziget vagy a Csatorna-szigetek hely- és/vagy személynévei kapcsán eredeti, önálló kutatási eredményekkel gazdagítja a tudományágat; a legjobb díjazott dolgozatokat a Nomina közzé is teszi.

A társaság bizonyos közönségszolgálati teendőket is ellát: a titkárához címzett, írásban benyújtott, különleges, az általánosan használt kézikönyvekben nem tárgyalt kérdésekre a megfelelő szakembereket bevonva igyekszik érdemi választ adni.

A társaság jelenlegi tisztségviselői: elnöke OLIVER JAMES PADER (aki egyébként a legjelentősebb nagy-britanniai névtudományi társaság, az English Place-Name Society elnöke is; University of Cambridge és University of the West of England), titkára JENNIFER SCHERR (University of Bristol), tagsági ügyekkel foglalkozó titkára PAMELA COMBES (Sussex Archaeological Society), a társaság honlapjának rendszergazdája pedig SUSAN LAFLIN (University of Birmingham, nyugalmazott előadó).

2. A részletes bemutatást mellőzve, néhány alapvető információra szorítkozva említjük meg, melyek a Brit-szigetek tulajdonneveivel foglalkozó ismertebb névtudományi társaságok Nagy-Britanniában és Írországbán. Az angol helynevek megyénkénti összegyűjtésére, közzétételére, a nevek tanulmányozására indított kutatási program, a „Survey of English Place-Names” elnevezésű országos felmérés kivitelezésére 1923-ban alapított helynévkutató társaság, az English Place-Name Society (EPNS), amelynek 1968 óta a Nottinghami Egyetem egyik intézete (Institute for Name-Studies, University of Nottingham) ad otthont, mára a legtekintélyesebb, nemzetközileg is elismert névtudományi munkaközösséggé nőtte ki magát a szigetországban. Elnöke a fentebb már említett OLIVER JAMES PADER, titkára THORLAC TURVILLE-PETRE. Az EPNS folyóirata a Journal of the English Place-Name Society (1968/69-től), melynek jelenlegi szerkesztője RICHARD COATES (<http://www.nottingham.ac.uk/english/ins>). Az ír és kelta tulajdonnevek tanulmányozásával foglalkozó, 1952 óta létező helynévkutató társaság, a The Ulster Place-Name Society (UPNS) nevű társulás szintén egyetemhez (Queen’s University, Belfast) kötődik. Folyóirata az 1986-ban indított „AINM” (< ír ’név’) című szaklap, melyet jelenleg NOLLAIG Ó MURAÍLE szerkeszt (<http://www.ulsterplacenames.org>). Az 1996-ban létrehozott skót helynévkutató társaság, a Scottish Place-Name Society (SPNS), amely két skóciai egyetem (University of St Andrews, University of Edinburgh) támogatását is élvezi, legfőbb feladatának a skót helynevek adatbázisának megteremtését tekinti. A szervezet elnökei G. W. S. BARROW és W. F. H. NICOLAISEN, titkára ALISON GRANT. A SPNS 2007-ben önálló periodikával, a The Journal of Scottish Name Studies című folyóirattal jelentkezett, melynek szerkesztője SIMON TAYLOR (<http://www.spns.org.uk>). Léteznek ugyanakkor egyetemektől független, lényegében önszerveződő kutatócsoportok is, mint például az 1979 óta fennálló, az egyes családnevekkel kapcsolatos információkat gyűjtő Guild of One-Name Studies nevű egyesület, melynek folyóirata a Journal of One-Name Studies (1982-től), ROY STOCKDILL szerkesztésében (<http://www.one-name.org>); vagy az ír kultúrát az interneten népszerűsítő „Irish Quaternary Studies” projekthez kapcsolódó, ír helynevekkel foglalkozó online fórum, az Irish Place-Name Studies Group (<http://groups.yahoo.com/group/Irish-Placename-Studies>), melyet 2001-ben hoztak létre.

3. A Nomina című szakfolyóiratot kiadó Brit és Ír Névtudományi Társaság (SNSBI) láthatóan abban különbözik a fent felsorolt kutatóközösségektől, hogy a vizsgálandó tulajdonnevek körét sem a földrajzi tér, sem a névtípus tekintetében nem szűkíti le egy területre: az észak-atlanti térségben valaha és jelenleg élő összes népcsoport, nemzetiség tulajdonneveivel, a régió névállományában tükröződő változatos nyelvi-kulturális hatások összességével kíván foglalkozni, kutatásai a tulajdonnevek minden fajtájára kiterjednek.

A társaság általános célkitűzéseit jól mutatja a Nomina felépítése is. Állandó rovatainak tematikája: a Brit-szigetek személy- és helyneveinek jellemzőit tárgyaló tanulmányok; a régió tulajdonneveinek vizsgálatával foglalkozó újabb könyvek ismertetése; az

SNSBI folyó évi tudományos konferenciájáról szóló beszámoló; az előző évben megjelent releváns kiadványok bibliográfiája; aktuális hírek.

A folyóiratban az elmúlt néhány évben közzétett több tucat tanulmányból kirajzolódnak a régió hely- és személynévkutatásának főbb kérdései. Néhány jellemző téma: a történelmi múlt emlékei a földrajzi nevekben; történelmi helynevek nyelvi és kulturális magyarázata; történelmi feljegyzések (pl. földadójegyzékek, vízlecsapolási feljegyzések) mint helynévi adatok forrásai; modern helynévi adatbázisok; az angol helynevekben jelentkező lexémák vizsgálata; a keresztnévek elterjedése, a családnevek megszilárdulása a térségben; középanyol személynévek becéző formái; ragadványnevek; választási listák névanyaga.

A Nomina jelenlegi készítői különböző neves egyetemek, tudományos intézetek névkutatással is foglalkozó munkatársai: a szerkesztő CAROLE HOUGH (University of Glasgow); a szerkesztőbizottság tagjai JOHN FREEMAN (London), PETER MCCLURE (University of Hull), KAY MUHR (Queen's University, Belfast), OLIVER JAMES PADEL (University of Cambridge, University of the West of England), MARGARET SCOTT (Scottish Language Dictionaries); a könyvismertetőket VERONICA SMART (St Andrews Reformation Studies Institute, St John's House, University of St Andrews) szerkeszti.

4. A Nomina 2007-ben megjelent 30. száma a periodikát megjelentető társaság törekvéseinek megfelelően folytatja a folyóiratot jellemző tematikai sokszínűség hagyományát, s egyben arra is jó példát nyújt, hogy a tudományos igényesség miként szolgálhat közös mércéként a hagyományos nézeteket követő és a szemléleti megújulást szorgalmazó, a legújabb nyelvészeti irányzatok eredményeit felhasználó névkutatók számára.

D. K. TUCKER tanulmányában (A családnévmegeoszlás grafikus megjelenítésének egy lehetséges módja Nagy-Britannia 1998-as választási névjegyzékének és egyéb források adatainak összevetésére; 5–22) olyan grafikus ábrázolásmód kidolgozására tesz kísérletet, amely több százszázalékos nagyságrendű családnévkorpusz esetén is egyszerűen előállítható, ugyanakkor kódolt formában minden releváns adatot tartalmaz, s ez lehetővé teszi a különböző választási névjegyzékekből nyert családnévadatok megeoszlásának közvetlen, vizuális összehasonlítását.

RICHARD COATES nyelv- és helynévtörténelmi dolgozata (*Shoreditch* és *Car Dyke*: utalás két, a római-brit időkben épült objektumra későbbi, az óangol *dīc* elemet tartalmazó helynevekben, a névszerkezet változásait tárgyaló megjegyzésekkel; 23–33) két angol helynév etimológiájának eddig elfogadott szakirodalmi megítélését korrigálja a nevek keletkezésekor ténylegesen fennálló történelmi-földrajzi állapotok rekonstruálása, illetve a névalakok különböző forrásokban jelentkező eltérő morfológiai felépítésének vizsgálata alapján. Mindkét név a római időkben létrehozott, ám elnevezésében kelta elemet is felmutató építmény emlékét őrzi.

ELLEN BRAMWELL írásában (Informális nevek egy Western Isles-beli közösségben; 35–56) a Skócia nyugati partjai mellett található Western Isles nevű szigetcsoport néhány száz fős lakossága által használt nem hivatalos nevek (tkp. ragadvány- és gúnynevek) funkcióját, típusait, az egyes típusok örökölhetőségének kérdéseit vizsgálja, külön figyelmet szentelve annak a jelenségnek, hogy melyik informális névtípus milyen nyelven, milyen grammatikai szerkezetben jelentkezik a gael–angol kétnyelvű közösségben.

JOHN S. PLANT tanulmánya (*A Plantagenet* családnév kései alkalmazása; 57–84) azt a történelmi folyamatot rajzolja meg, amelynek során Anjou Gottfried gróf (1113–1151)

Plante Genest ragadványneve *Plantagenet* formában az ambiciózus nemes leszármazottaiból álló királyi familia öröklődő családnevévé vált (Plantagenet-ház). A jegyzetekkel és függelékekkel bőségesen ellátott dolgozat szerzője bevonja vizsgálatába a *Plante Genest* ragadványnévhez kapcsolható egyéb, ún. *Plant* típusú neveket is, melyeket nyilvánvalóan hosszú idő óta tanulmányoz.

PETER DRUMMOND írása (A dél-skóciai hegynevek alapelemei: a GELLING–COLE-hipotézis próbája; 85–99) a dél-skóciai hegynevek alaptagjait vizsgálja. A *law* és a *fell* skóciai angol (ún. scots) nyelvű hegynévi alaptagok eredetét, jelentését, nyelvi, földrajzi megoszlását a szerző részletesen is bemutatja. Eredményei szerint a két alaptag használatában megfigyelhető különbség elsősorban nem a jelölt földrajzi objektum topográfiai jellemzőivel (vö. GELLING–COLE-hipotézis: az angolszász népcsoportok által adott oronimák alaptagjai a hegyek fizikai sajátosságait, a hegytípusok domborzati különbségeit tükrözik), hanem a két földrajzi köznévi nyelvjárási megoszlásával függ össze.

CAROLE HOUGH tanulmánya (Közönséges helynevek; 101–20) a kognitív nyelvészet néhány alapvető megállapítását kívánja bevinni a történeti helynevekkel kapcsolatos vizsgálatokba. A szerző annak a tradicionális helynévtanban alaptételként kezelt megállapításnak a minden esetre kiterjedő érvényességi körét igyekszik szűkíteni, mely szerint a névadók a névadási aktus során az elnevezendő földrajzi objektum legfeltűnőbb, egyedi jellemző jegyei alapján alkotják meg az adott hely nevét; azaz a névadás célja, hogy a sajátos jellemzőkre rámutató név a helyet a többi azonos típusú közeli objektumtól megkülönböztesse. A szerző arra hívja fel a figyelmet, hogy a helynévadás korai szakaszában nem annyira a különleges sajátosságok fennkölt megragadása, mint inkább a fennálló, formálódó gazdasági, politikai, jogi, társadalmi állapotok, törekvések tükrözésének praktikus, prózai igénye alakíthatta a létrejövő névmintákat.

A kötet beszámol az SNSBI 16. tudományos konferenciájának (Dublin, 2007. március 31. – április 3.) eseményeiről, az elhangzott 18 előadásról.

A könyvismertetéseket tartalmazó szakasz a közelmúltban megjelent nyolc, főként Nagy-Britannia egyes területeinek földrajzi neveit tárgyaló, illetve a nevek és a történelem kapcsolatát általánosságban jellemző névtani kiadvány értékeléssel egybekötött bemutatását adja.

A kötet a 2006-ban megjelent, Nagy-Britannia és Írország tulajdonneveivel foglalkozó, főként angol és német nyelvű kiadványok, tanulmányok, recenziók bibliográfiájával zárul. Ennek összeállítója, CAROLE HOUGH az angol nyelvű absztraktok alapján a Névtani Értesítőt is áttekintette a témába vágó írások után kutatva, így a bibliográfia tartalmazza BÖLCSKEI ANDREA e periodikában megjelent, az angol településnevek differenciáló elemeiről írott dolgozatának adatait is.

BÖLCSKEI ANDREA